

STOR KOMPETENS FÖR SMÅ FÖRETAG

Cedefop utvärderar de senaste politiska instrumenten till stöd för arbetsgivarfinansierad utbildning

De europeiska företagens ekonomiska resultat beror på ett effektivt utnyttjande av deras anställdas kompetens. Arbetsgivarna är centrala aktörer när det gäller att främja fortsatt yrkesutbildning. Nio av tio deltagare i arbetsrelaterad utbildning fick stöd från sina arbetsgivare, som antingen bidrog till utbildningskostnaderna eller möjliggjorde utbildning under betald arbetstid ⁽¹⁾.

Mikroföretag samt små och medelstora företag ⁽²⁾ utbildar dock sina anställda i mindre utsträckning än större företag ⁽³⁾. Detta är en av anledningarna till att Europeiska kommissionen har tillkännagivit att 2023 är **Europaåret för kompetens**. Syftet är att främja en anda av livslångt lärande och därigenom främja möjligheter till personlig utveckling, stärka de europeiska samhällenas motståndskraft och konkurrenskraften hos de europeiska företagen, särskilt små och medelstora företag ⁽⁴⁾.

Utbildningsklyftan för mikroföretag samt små och medelstora företag

Varför erbjuder inte mikroföretag samt små och medelstora företag utbildning för sina anställda i lika stor utsträckning som större företag? Många småföretagare anser att utbildningskostnaderna är för höga jämfört med de uppfattade resultaten, medan andra saknar den kunskap eller tid som krävs för att organisera utbildningen. Mindre företag löper också större risk än större företag att förlora avkastningen på sina investeringar i utbildning. Arbetstagare i små företag kanske inte kan tillämpa sin nyvunna kompetens i sitt arbete eller så kan de lockas över till ett konkurre-

rande företag. Utbildning som motsvarar behoven hos mikroföretag samt små och medelstora företag kanske inte erbjuds på marknaden. Svagt samarbete mellan företag eller mellan företag och utbildningsleverantörer, eller kollektivavtal med en undermåligt utvecklad utbildningsdimension, kan också avskräcka dessa mikroföretag samt små och medelstora företag från att tillhandahålla utbildning. Den största faktorn är att många av företagen har begränsad ekonomisk verksamhet och låg användning av teknik, vilket leder till att en begränsad kompetens används på arbetsplatsen ⁽⁵⁾.

Utbildningsklyftan för mikroföretag samt små och medelstora företag utgör en utmaning för mindre företags ekonomiska resultat samt innovations- och utvecklingskapacitet. Mikroföretag samt små och medelstora företag utgör 99,8 procent av alla företag i den icke-finansiella sektorn i EU-27, står för 53 procent av det totala värdet (år 2020) och utgör ryggraden i Europas ekonomiska tillväxt och sysselsättningstillväxt. De står också för 65 procent av sysselsättningen. Att identifiera effektiva verktyg för ett ökat och bättre tillhandahållande av riktad utbildning för mikroföretag samt små och medelstora företag är en prioritering för politiska beslutsfattare.

I detta informationsmeddelande utvärderas den politik och de instrument som EU-länderna använder för att uppmuntra tillhandahållande av utbildning för mikroföretag samt små och medelstora företag och för att förbättra deras utbildningsresultat ⁽⁶⁾.

⁽⁵⁾ 2019 års undersökning av europeiska företag, som genomföres av Cedefop och Eurofound, visade att organisationer som använder ett brett kompetensspektrum har högre utbildningsresultat än dem som använder ett mindre omfattande sådant, och dessa organisationer använder också fortsatt yrkesutbildning på ett bättre sätt för att utveckla sin verksamhet.

⁽⁶⁾ Det bygger på ny forskning från Cedefop som diskuterades vid Cedefops seminarium i Bryssel den 15 december 2022. Kompetensbristen vid mikroföretag samt små och medelstora företag undersöks ur ett nytt perspektiv med företagets kompetensutnyttjande som utgångspunkt för att förklara skillnader i deras användning av fortsatt yrkesutbildning samt deras utbildningsresultat. Alla exempel i detta informationsmeddelande samlades in under 2020 och 2021 inom ramen för detta forskningsarbete. Mer information om Cedefops arbete på området finns här.

⁽¹⁾ Cedefop (2015). *Job-related adult learning and continuing vocational training in Europe: a statistical picture*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå.

⁽²⁾ Med mikroföretag samt små och medelstora företag avses här företag med upp till 249 anställda, i linje med EU-handlingar.

⁽³⁾ Se regelbundna EU-omfattande undersökningar om yrkesinriktad fortbildning i europeiska företag (CVTS) som genomförts av Eurostat, och Cedefops analyser.

⁽⁴⁾ Kommissionens förslag, i dess lydelse enligt Europaparlamentets ändringar av den 9 februari 2023.

Minska utbildningsklyftan för mikroföretag samt små och medelstora företag

Cedefop har identifierat två huvudkategorier av politiska instrument som stöder tillhandahållande av utbildning för mikroföretag samt små och medelstora företag.

De som ingår i den första kategorin ger **riktat stöd** till mikroföretag samt små och medelstora företag och är utformade för att hjälpa dem att uppfylla utbildningsbehov som härrör från deras nuvarande verksamhet, arbetsorganisation och kompetensanvändning.

De som ingår i den andra kategorin ger **förmedlat stöd** och försöker öka den kompetens som används i mikroföretag samt små och medelstora företag genom att uppmuntra dem att vara innovativa, dvs. utöka sin affärsverksamhet eller ändra sin arbetsorganisation. Dessa politiska instrument kan leda till att fler högkvalificerade arbetstillfällen skapas, vilket ökar potentialen för fortsatt yrkesutbildning och kan så småningom leda till en uppåtgående spiral av allt effektivare utbildning, bättre arbetstillfällen och högre företagsresultat.

Riktat stöd

Det finns många finansieringsinstrument för att stödja arbetsplatsanknuten utbildning. Genom dessa tillhandahålls vanligtvis offentlig samfinansiering i form av bidrag, skatteincitament eller kostnadsdelning, antingen mellan arbetsgivare (utbildningsfonder) eller mellan arbetsgivare och arbetstagare (återbetalningsklausuler). Även om mikroföretag samt små och medelstora företag vanligtvis drabbas hårdare av ekonomiska begränsningar än stora företag, visar uppgifter att de ändå är underrepresenterade som stödmottagare.

- Utbildningsfonderna tar ut avgifter från företagen för att stödja deras tillhandahållande av utbildning samt andra tjänster: rådgivning för arbetsgivare, analyser av kompetensbehov och utformning av pilotutbildningsprojekt. De hjälper till att stödja fortsatt yrkesutbildning i omkring hälften av EU:s medlemsstater ⁽⁷⁾.
- Bidrag (finansieras genom allmän beskattning) finns i nästan alla länder. De omfattar vanligtvis en del av de direkta utbildningskostnaderna och de relaterade lönekostnaderna. EU-medel har en vik-

tig roll i detta sammanhang ⁽⁸⁾.

- Vissa medlemsstater erbjuder skatteincitament till utbildningsföretag, såsom skatteavdrag för stipendier. De spelar dock en mindre roll när det gäller att stödja utbildning jämfört med utbildningsfonder eller stipendier.
- Bestämmelserna om återbetalningsklausuler varierar avsevärt i Europa, men det finns få belägg för i vilken utsträckning företagen använder dem.

Cedefops nyligen uppdaterade [databas om finansiering av vuxenutbildning](#) innehåller en mängd information om utformningen och resultaten av de finansieringsinstrument som EU-länderna använder för att öka tillhandahållandet av och deltagandet i vuxenutbildning. I databasen finns information om utbildningsfonder, skatteincitament, bidrag inklusive individuella utbildningskonton och kuponger, lån, utbildningsledighet och återbetalningsklausuler.

Utöver finansiellt stöd använder länderna olika politiska instrument som ger strukturellt riktat stöd för att hjälpa mikroföretag samt små och medelstora företag att tillhandahålla utbildning. Utbildningsrelaterade konsulttjänster/tjänster avseende organisationsrådgivning om alla steg i utbildningscykeln (identifiering av kompetensbehov, utbildningens utformning, planering och tillhandahållande, val av leverantörer och utvärdering av utbildningsresultaten) är särskilt populära.

Ruta 1. Riktade rådgivningstjänster i Österrike

Lokala offentliga arbetsförmedlingar samarbetar med regionala konsultföretag för att erbjuda mikroföretag samt små och medelstora företag upp till elva dagars kostnadsfri [personalrådgivning](#) (inklusive utbildning). Ett av målen är att hjälpa mikroföretag samt små och medelstora företag att få tillgång till finansiering, t.ex. för utbildning av äldre eller lågkvalificerade arbetstagare, och att informera dem om andra stödsystem som erbjuds av offentliga arbetsförmedlingar som sådana företag och deras anställda kan dra nytta av, t.ex. kompetenshöjningsinitiativ som riktar sig till enskilda arbetstagare.

Det finns också politiska instrument som bidrar till att utöka utbudet av utbildningsmöjligheter som är lämpliga för mikroföretag samt små och medelstora företag. Vissa av dessa företag bidrar till exempel tillsammans med utbildningsleverantörer till att skapa nya sätt att genomföra utbildning som är anpassade till deras behov. Ett framgångsrikt tillvägagångssätt är

⁽⁷⁾ Utbildningsfonder spelar en systemisk roll när det gäller att stödja fortsatt yrkesutbildning i länder som CY, DK, EL, ES, FR, HU, IT, NL och UK. I andra länder, t.ex. AT, BE, DE, LU och SI, har de en kompletterande roll (enbart inom vissa sektorer).

⁽⁸⁾ I Cedefops forskning identifierades omkring 30 EU-finansierade system av de 70 bidrag som granskades inom ramen för detta forskningsprojekt.

finansiering på utbudssidan av icke-formell praktisk arbetsplatsutbildning, ett alternativ som mikroföretag samt små och medelstora företag ofta föredrar framför klassrumsutbildning.

Ruta 2. Skräddarsydd kompetensutveckling i Frankrike

AFEST, ett innovativt projekt för kompetensutveckling som genomförs av branschorganisationer, äger rum vid mikroföretag samt små och medelstora företag och är särskilt inriktat på att hjälpa arbetstagare att lösa problem som de stöter på i sitt nuvarande arbete. Baserat på en analys av företagets och arbetstagarnas behov fastställer AFEST-utbildarna vilken form av kompetens som ska utvecklas och utformar en mål-inriktad utbildning. Eftersom denna typ av utbildning riktar sig till ett litet antal deltagare är kostnaden per person inte försumbar. AFEST är dock berättigat till offentlig gemensam finansiering, och arbetstagarnas individuella utbildningskonton kan användas för kostnadsdelning.

Nedan följer exempel på andra politiska instrument som erbjuder riktat stöd till mikroföretag samt små och medelstora företag:

- Stöd till pilotprojekt för att testa nya utbildningsformat och utbildningsmetoder.
- Främjande av nätverk eller kluster som sammanför mikroföretag samt små och medelstora företag eller dessa företag och större företag för att gruppera efterfrågan på utbildning (vilket kan bidra till att stärka marknadsbaserad utbildning som är anpassad till behoven hos mikroföretag samt små och medelstora företag).
- Stärkt samarbete mellan mikroföretag samt små och medelstora företag och utbildningsleverantörer.
- Underlättande av överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter om utbildningsrelaterade frågor (detta omfattar ömsesidiga rättigheter och skyldigheter i fråga om utbildning såsom betald utbildningsledighet och hur lärande belönas).
- Ökad medvetenhet om fortsatt yrkesutbildning bland mikroföretag samt små och medelstora företag.

Ruta 3. Utbyte av goda idéer i Nederländerna

Genom [programmet MKB!dee \(SMF-idé\)](#) stöder den nederländska regeringen företagare, inklusive småföretagare, som har en bra idé eller en stark vision för att höja sina anställdas kompetens. Gemensam finansiering kan erbjudas för att experimentera med moduler för e-lärande och innovativa lösningar för hållbar sysselsättning eller för att främja en inlärningskultur i mikroföretag samt små och medelstora företag. För att främja och sprida bästa praxis tillhandahåller programmet en [webbplats med utvalda projekt](#). Dessa kompletteras med en "översättning" av deras resultat till operativa lösningar som

erbjuder andra ledare bland mikroföretag samt små och medelstora företag en färdig mall för åtgärder och kan inspirera dem att ta liknande initiativ.

Ruta 4. Gemensamt inköp av utbildning (yhteishankintakoulutus) i Finland

Lokala offentliga arbetsförmedlingar samarbetar med mikroföretag samt små och medelstora företag för att hjälpa dem att klargöra sina utbildningsbehov och köpa skräddarsydd utbildning. När mikroföretag samt små och medelstora företag deltar i processen främjas optimal anpassning av utbildningsinnehållet till arbetsgivar- och arbetstagarnas och den lokala arbetsmarknadens behov, medan de offentliga arbetsförmedlingarnas deltagande hjälper till att locka leverantörer som vill anpassa sina tjänster till de deltagande företagens behov. De offentliga arbetsförmedlingarna bidrar också med 30 procent av de stödberättigande kostnaderna. Detta program stöder utbildning för den nuvarande personalen i de deltagande företagen, omskolning av uppsagda arbetstagare och rekryteringsutbildning för att hjälpa dessa företag att hitta nya anställda. De offentliga arbetsförmedlingarna har ett särskilt system (OPAL) för att samla in synpunkter från både arbetsgivare och arbetstagare om utbildningens kvalitet och resultat.

Förmedlat stöd

Det finns också instrument som erbjuder förmedlat stöd till utbildning för mikroföretag samt små och medelstora företag. De flesta uppmuntrar innovation och organisatoriskt lärande för att hjälpa mikroföretag samt små och medelstora företag att införa nya eller förbättrade produkter, tjänster och arbetsprocesser, anta ny teknik för automatisering och digitalisering eller få tillgång till nya marknader. En bredare användning av kompetens, som uppmuntrar företagen att utbilda sina arbetstagare, är en önskvärd avknoppningseffekt. Förmedlat stöd som främjar innovation ges ofta genom gemensamma finansieringssystem som hjälper företagen att få bättre utbildningsmöjligheter.

Ruta 5. Stöd till FoU-utbildning i Litauen

Litauen har tagit fram ett initiativ för att främja forskning och utveckling i företag, [Eksperimentas](#), som delvis finansieras av EU. Mikroföretag samt små och medelstora företag får offentlig samfinansiering på upp till 45 procent, som kan användas för FoU-relaterad utbildning, vilket gör det möjligt för företagen att skaffa sig den kompetens som behövs för att skapa innovativa produkter, tjänster eller processer.

Strukturellt förmedlat stöd kan också erbjudas till mikroföretag samt små och medelstora företag för tillhandahållande av utbildning. Konsulttjänster/ organisationsrådgivning för dessa företag för att genomföra innovation är ett av de mest använda instru-

menten, antingen fristående eller som en del av ett bredare paket. I många fall kombineras organisatorisk rådgivning med ett bidrag till kostnaderna för innovation och tillhörande utbildningsåtgärder. Rådgivningen kan kompletteras med aktiviteter för ömsesidigt lärande, såsom workshoppar.

Ruta 6. Robotlyftet, Sverige

Robotlyftet finansierar automatiseringsprojekt i mikroföretag samt små och medelstora företag. Det är en del av landets program för smart industri och riktar sig till 4 500 mikroföretag samt små och medelstora företag inom tillverkningssektorn. Programmet drivs av organ som tillhandahåller tjänster som omfattar sektoriella och regionala behov. Mikroföretag samt små och medelstora företag kan få ekonomiskt stöd på upp till 75 procent av de stödberättigande kostnaderna för expertrådgivning om automatiseringsprocesser och tillhörande utbildningsverksamhet. Workshoppar för ömsesidigt lärande erbjuds kostnadsfritt.

Förmedlat stöd omfattar även utvecklingen av nya utbildningsformat som anpassats till företagen, med fokus på att till exempel hjälpa småföretag att införa specifik innovationsverksamhet eller stärka deras allmänna innovationsförmåga ("absorptionsförmåga").

Ruta 7. Workshoppar om teknik i Baskien

Den **baskiska regeringen** och **byrån för näringslivsutveckling (SPRI)** har framgångsrikt anordnat teknikworkshoppar sedan 2007 för att bekanta ägare av mikroföretag samt små och medelstora företag med nya trender såsom dataanalys, omvärldsbevakning, industri 4.0, digital marknadsföring, företags- och personalproduktivitet samt cybersäkerhet. Syftet är att ge dem möjligheter till innovation. Workshopparna integrerar nytt innehåll på löpande basis och är mycket uppskattade, vilket återspeglas i det höga antalet deltagare, däribland många kvinnliga entreprenörer. En skällig deltagandeavgift betalas av deltagarna.

Medvetandehöjande verktyg, såsom kampanjer, program, utmärkelser eller pilotprojekt som visar upp innovativa åtgärder, ger också förmedlat stöd. De kombineras ofta med en rad andra verktyg som förstärker deras genomslag.

Ruta 8. Ungerns modellfabriksprogram

Ungerns modellfabriksprogram (Ipar 4.0 Minatagyár Programme) stöder digitaliseringen av mikroföretag samt små och medelstora företag genom

- besök på plats hos modellföretag som kan inspirera småföretagare,
- kunskapsöverföring genom utbildningsseminarier,
- vägledning i utformningen av enskilda storyboards som hjälper mikroföretag samt små och medelstora företag att visualisera sina mål.

Företagare som deltar i programmet kan hitta ytterligare information på en **särskild webbplats**.

Ruta 9. Kompetenscentrum för mikroföretag samt små och medelstora företag i Tyskland

Tyskland har ett **initiativ till stöd för digitaliseringen av mikroföretag samt små och medelstora företag och övergången till industri 4.0**. Sedan starten 2011 har 26 kompetenscentrum inrättats runt om i landet för att ge information och utbildning om e-normer, kommunikation och användbarhet, eller för att inriktas på specifika sektorer som hantverk, detaljhandel, byggnation och textilier. De här centrumen erbjuder sina tjänster i samarbete med regionala konsortier av organisationer som är verksamma inom forskning och utveckling. Åtgärder till stöd för mikroföretag samt små och medelstora företag omfattar kontroller av deras beredskap att hantera digitala förändringar, rådgivning, workshoppar och inrättande av nätverk med modellföretag som hjälper företagen att genomföra innovativa affärsprocesser. Sedan 2016 har ett **externt forskningsinstitut** skött den vetenskapliga övervakningen och utvärderingen av de olika åtgärderna och främjandet av synergier mellan dem.

Stöd till skapandet av nätverk som gör det möjligt för de mikroföretag samt små och medelstora företag som tillhör ett visst kluster eller en viss värdekedja att gå samman för innovativ verksamhet ges i många EU-medlemsstater. Närmare samarbete mellan dessa företag eller mellan företagen och större företag samt närmare förbindelser mellan företag, yrkesutbildningsleverantörer och universitet/institut för tillämpad vetenskap underlättar utbytet av information och ömsesidigt lärande och frigör innovationskapacitet mellan alla deltagande aktörer.

Ruta 10. Ett affärsmentorprogram i polen

Provinsen Opole har utvecklat ett framgångsrikt **affärsmentorprogram** som sammanför välkända, framgångsrika regionala företagare med unga chefer för mikroföretag samt små och medelstora företag för att stödja kunskaps- och erfarenhetsöverföring och på så sätt stärka det regionala näringslivet, öka dess konkurrenskraft och främja innovation och entreprenörskap. Programmet omfattar workshoppar för att förbereda mentorerna för sin roll, juridisk, ekonomisk och administrativ utbildning för adepter, minst fem möten mellan mentorer och adepter samt besök i de mikroföretag samt små och medelstora företag som drivs av adepter. Det inleddes 2016 och är statligt finansierat med strukturell EU-delfinansiering.

Samordning mellan företag som är verksamma inom liknande sektorer kan stödja intresseaggregation och fungera som en drivkraft för att öka stödet för innovation. Om företagen går samman för att säkra resurser kan dessa användas för att hantera gemensamma problem. Aggregering av arbetsgivarnas intresse bidrar inte bara till att få utbildning för innovation utan kan också inspirera till nya strategier.

Samordning mellan arbetsmarknadens parter kan

också bidra till innovation och kompetensutveckling när den sociala dialogen omfattar frågor som löneökningar som återspeglar högre arbetsproduktivitet (till följd av innovation) eller omskolning för arbetstagare som påverkas negativt av innovation.

Effektivitet och komplementaritet

Att hjälpa mikroföretag samt små och medelstora företag att övervinna hindren för att tillgodose sina nuvarande utbildningsbehov och främja organisatorisk utveckling som kan leda till ökad och effektivare utbildning på lång sikt är de två grundläggande strategierna för att förbättra utbildningsresultaten för dessa företag. För att uppnå detta krävs en väl samordnad eller, ännu bättre, en integrerad uppsättning strategier och instrument som erbjuder ett målinriktat och förmedlat tillvägagångssätt. Det behövs ett brett samarbete mellan berörda intressenter, inklusive beslutsfattare och arbetsmarknadens parter, och holistiska politiska strategier som kopplar samman olika politikområden: livslångt lärande, sysselsättning, afärsutveckling och innovation.

Det finns ett behov av att kombinera instrument för finansiering och strukturellt stöd för att ta itu med de olika bakomliggande orsakerna till låga utbildningsresultat för mikroföretag samt små och medelstora företag. Eftersom det inte är ett utan flera hinder som vanligtvis försämrar utbildningen för företagen, är det nödvändigt att utveckla en välavvägd uppsättning instrument som samtidigt tar itu med mer än ett hinder (t.ex. genom att kombinera finansiering, konsulttjänster och skräddarsydda erbjudanden om fortsatt yrkesutbildning).

Det behövs mer forskning om tillgången till och samspelet mellan riktade och förmedlade stödinstrument som är inriktade på mikroföretag samt små och medelstora företag, utbudsfinansierad fortsatt yrkesutbildning och instrument som stöder enskilda arbetstagare inom företagen. Deras effektivitet kan optimeras genom att utvärdera dessa instrument, inbegripet de som erbjuds i paketen, med avseende på deras komplementaritet och synergier. Eftersom politik och instrument alltid är förankrade i ett regionalt, sektoriellt och nationellt kompetensbildningssystem bör de bedömas mot denna bakgrund.

CEDEFOP

 Europeiskt centrum för utveckling
av yrkesutbildning

Briefing note – 9183 SV

Cat. No: TI-BB-23-003-SV-N

ISBN 978-92-896-3598-1, doi:10.2801/851290

Copyright © European Centre for the Development of Vocational

Training (Cedefop), 2023. Creative Commons Attribution 4.0 International.

Informationsmeddelanden publiceras på engelska, franska, grekiska, italienska, polska, portugisiska, spanska och tyska samt på det språk som talas i EU-ordförandelandet. För att få dem regelbundet anmäler du dig på:

www.cedefop.europa.eu/sv/user/register

Andra informationsmeddelanden och Cedefop-publikationer finns på

www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx

Europe 123, Thessaloniki (Pylea), GREKLAND

Postal address: Cedefop service post, 57001, Themi, GREKLAND

 Tfn +30 2310490111, Fax +30 2310490020, E-post: info@cedefop.europa.eu
www.cedefop.europa.eu